
ІННОВАЦІЇ

УДК 330.341.1:338.439

І. В. Калінько, к. т. н., доцент,
Л. Прокопенко, студент**ДОСЛІДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ**

Анотація. В статті досліджується сучасний стан та основні тенденції інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості і її місце в промисловості України і розкриваються основні проблеми її інноваційного розвитку. Також виявляються задачі, вирішення яких є необхідною передумовою інноваційного розвитку харчової промисловості.

Ключові слова: інноваційна діяльність, харчова промисловість, інноваційний розвиток, інновації, виробництво, інноваційний потенціал, управління інноваціями.

И. В. Калинько, к. т. н., доцент,
Л. Прокопенко, студент**ИССЛЕДОВАНИЕ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
ПРЕДПРИЯТИЙ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ**

Аннотация. В статье рассматривается современное состояние и основные тенденции инновационной деятельности предприятий пищевой промышленности и ее место в промышленности Украины, и раскрываются основные проблемы ее инновационного развития. Также выявляются задачи, решение которых необходимо для инновационного развития пищевой промышленности.

Ключевые слова: инновационная деятельность, пищевая промышленность, инновационное развитие, инновации, производство, инновационный потенциал, управление инновациями.

I. V. Kalinko, Candidate of Technical Sciences, Associate Professor,
L. Prokopenko, Student**INVESTIGATION OF INNOVATION ACTIVITY OF FOOD INDUSTRY ENTERPRISES**

Abstract. The modern state and basic tendencies of innovative activity of enterprises of food industry and its place in the industry of Ukraine are considered in the article, and basic problems of its innovative development are investigated. Tasks, the decision of which is necessary pre-condition for innovative development of food industry, are also detected.

Keywords: innovative activity, the food industry, innovative development, innovation, production, innovation potential, innovation management.

Постановка проблеми. В умовах сьогодення одним з пріоритетів розвитку економіки в Україні в ряду стратегічних завдань щодо підвищення конкурентоспроможності та підвищенні рентабельності є створення інноваційної системи.

Інноваційна діяльність харчової промисловості в умовах переходу економіки України на інноваційний шлях розвитку набуває особливого значення. Охопивши різні аспекти ринкових відносин, інноваційний процес сприяє зростанню виробництва, дає змогу підвищувати продуктивність праці, залучати до виробничої сфери нові резерви.

Оскільки інновації є найважливішим засобом забезпечення економічного зростання, конкурентоспроможності та фінансової стабільності будь-якого підприємства, то високих результатів вони можуть досягти лише за систематичного і цілеспрямованого здійснення інноваційної діяльності, яка спрямована на реалізацію нових можливостей. Їх відкриває ринкове середовище, вони зв'язані із розробкою та впровадженням нових видів продукції, нових засобів виробництва і

ІННОВАЦІЇ

форм його організації, освоєнням нових ринків. Оскільки управління інноваціями стає одним із найскладніших завдань, з якими постійно стикаються підприємства, то дослідження, аналіз, обґрунтування напрямів і формування методів удосконалення управління інноваціями є важливою проблемою науки і практики.

Таким чином, існуючі механізми досягнення стратегічних пріоритетів в інноваційній сфері є недовірними та потребують перегляду. З огляду на зазначене, проблема створення економічного механізму, що дозволяє генерувати, відтворювати та використовувати науково-технічні інновації для підвищення темпів економічного розвитку та якості життя в нашій країні, набуває надзвичайно актуального значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значну увагу інноваційним стратегіям у промисловості приділено у працях українських учених: В. П. Александрова, О. В. Озерчука, О. Г. Пенькова, Є. С. Пересунько. Значний внесок у розвиток теорії інновацій здійснили російські вчені, зокрема: І. Балабанов, Л. Гохберг, Л. Євдокимова, П. Завлін, С. Ілленкова, А. Казанцев, М. Молчанов, Ю. Морозов, В. Мединський, О. Пригожин, І. Рудакова, В. Тужилкіна, Є. Уткін, Р. Фатхудінов та ін. Із зарубіжних вчених варто відзначити дослідження Т. Брайана, Ф. Валенти, О. Водачкової, П. Друкера, І. Перлаки, Б. Санто, Б. Твіса, Ф. Хаберленда, М. Хучека, Й. Шумпетера та ін.

Мета статті полягає в аналізі сучасного стану і характерних тенденцій інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості, виявленні проблем, що істотно гальмують розвиток галузі, та визначенні шляхів їх розв'язання.

Основні результати дослідження. В Україні харчова промисловість має великий потенціал для прискореного розвитку передусім через значні наявні ринки збуту та історично сформовану ресурсно-сировинну базу. Так, у харчовій промисловості України продукується майже 20% загального обсягу вітчизняної промислової продукції. А найоптимальнішим шляхом прискореного розвитку харчової промисловості повинен стати інноваційний.

За освоєнням виробництва інноваційних видів продукції у 2013 році харчова промисловість (487 найменувань) поступалася лише машинобудівній (1047 найменувань). Також у впровадженні нових технологічних процесів харчова промисловість (218 процесів) у 2013 році зайняла друге місце після машинобудування (1428 процесів).

Аналіз інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості дає підстави стверджувати, що інноваційний розвиток підприємств ще не набув позитивної динаміки (табл. 1).

Таблиця 1

Інноваційна активність промислових підприємств

Роки	Питома вага підприємств, що займалися інноваціями	Загальна сума витрат	У тому числі за напрямками						
			дослідження і розробки	у тому числі		придбання нових технологій	підготовка виробництва для впровадження інновацій	придбання машин та обладнання пов'язані з впровадженням інновацій	інші витрати
	%			внутрішні НДР	зовнішні НДР				
		тис. грн.							
2001	23,1	27663,8	357,2	X	X	307,3	1686,0	24391,1	922,2
2002	21,3	27171,0	208,9	X	X	39,2	2306,0	23724,6	892,3
2003	22,5	51018,3	242,2	X	X	–	6544,9	42828,2	1403,0
2004	10,9	24698,1	23,7	X	X	8,7	1388,4	18960,1	4317,2
2005	10,3	16688,6	4,4	X	X	0,6	1131,0	11113,7	4438,9
2006	12,5	46797,1	–	X	X	290,0	2470,6	39559,9	4476,6
2007	11,7	28962,0	–	X	X	130,0	1123,0	25535,4	2173,6
2008	10,5	61366,3	218,0	–	218,0	–	X	56724,7	4423,6
2009	11,4	48563,7	165,0	165,0	–	–	X	46892,1	1506,6
2010	10,5	44674,3	145,0	145,0	–	–	X	44090,0	439,3
2011	12,4	28417,3	–	–	–	100,0	X	25562,2	2755,1
2012	14,4	758658,8	–	–	–	–	X	756950,7	1708,1
2013	16,5	72451,0	–	–	–	–	X	71739,3	711,7

Джерело: узагальнено автором за даними, представленими у джерелі [2]

ІННОВАЦІЇ

Дослідження показали, що в останні роки спостерігається тенденція зменшення кількості підприємств, які займалися інноваційною діяльністю (з 23% підприємств у 2001 р. до 16,5% у 2013 р.).

Встановлено, що за останні роки обсяг реалізованої інноваційної продукції підприємствами харчової промисловості не мав стабільної динаміки, хоча ситуація змінюється й обсяг поступово починає збільшуватися.

Досліджено, що на 77 % підприємств харчової промисловості, які протягом останніх 2006–2013 років здійснювали інноваційну діяльність, позитивно вплинула на розширення асортименту продукції, на 50-60% – на збереження і розширення існуючих і створення нових ринків збуту в Україні. Половина ж з обстежених підприємств вважає, що при здійсненні інноваційної діяльності було забезпечено її відповідність сучасним правилам і стандартам. Кожне друге інноваційно-активне підприємство вказало на підвищення гнучкості виробництва, зростання виробничих потужностей, поліпшення умов праці, зниження забрудненості навколишнього середовища, створення нових ринків збуту за межами України, кожне третє – скорочення енергетичних витрат, кожне четверте – скорочення матеріальних витрат і заміну застарілої продукції [7].

Дуже мала частка підприємств, які проводять активну інноваційну діяльність, та незначні обсяги реалізації інноваційної продукції створюють непривабливий для інвесторів інвестиційний клімат в цій галузі.

Таблиця 2

Джерела фінансування інноваційної діяльності (тис. грн.)

Роки	Загальна сума витрат	У тому числі за рахунок коштів			
		власних	державного бюджету	іноземних інвесторів	інші джерела
2001	27663,8	19741,5	–	1760,9	6161,4
2002	27171,0	19152,7	13,0	–	8005,3
2003	51018,3	39262,7	–	–	11755,6
2004	24698,1	20146,2	–	311,7	4240,2
2005	16688,6	11614,2	–	–	5074,4
2006	46797,1	43692,7	–	349,0	2755,4
2007	28962,0	21152,5	400,0	–	7409,5
2008	61366,3	47867,3	–	–	13499,0
2009	48563,7	28585,6	4115,0	–	15863,1
2010	44674,3	43777,0	145,0	–	752,3
2011	28417,3	19961,6	2080,7	–	6375,0
2012	75868,8	39979,3	–	–	718679,5
2013	72451,0	27526,0	16581,8	–	–

Джерело: узагальнено автором за даними, представленими у джерелі [5]

Аналізуючи дані таблиці 2 можна стверджувати, що підприємства харчової промисловості, що розглядаються, протягом 2001-2013 рр. здійснювали фінансування інновацій, в основному, за рахунок власних коштів.

Аналіз стану внутрішніх джерел фінансування інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості показав, що, незважаючи на наявність в них резервів, цих джерел недостатньо для масштабної технічної та технологічної модернізації підприємств, навіть за умов їх майбутнього зростання.

Джерела фінансування інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості наведено на рисунку 1 [7].

Враховуючи сучасний стан інноваційної діяльності та аналіз і оцінку інноваційного потенціалу підприємств харчової промисловості, запропоновано напрями розвитку управління інноваціями на підприємствах, а саме:

– організацію та кадрове забезпечення інноваційної діяльності (введення відділу інновацій, підбір спеціалістів, розробка посадових інструкцій і побудова моделей робочих місць);

ІННОВАЦІЇ

- формування інформаційної бази інноваційної діяльності (створення внутрішньої нормативної бази інноваційної діяльності, видання наказів та розробка положень й інструкцій з питань інноваційної діяльності, реєстрація та створення бази даних ідей підприємства);
- формування та реалізація інноваційних проектів (розробка бізнес-планів підприємства щодо інноваційних проектів, планування заходів просування на ринок інноваційної продукції).

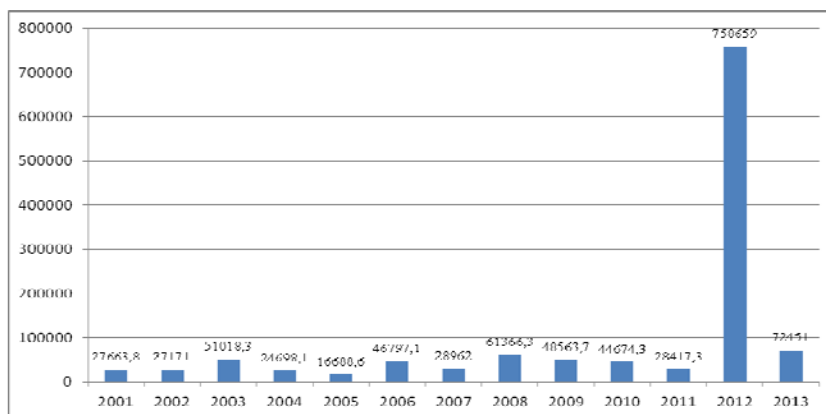

Рис. 1. Витрати на фінансування інноваційної діяльності з 2001 – 2013 рр.

З метою підвищення ефективності інноваційної діяльності на різних за масштабом здійснення інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості запропоновано різні варіанти удосконалення системи управління інноваціями: для великомасштабних інноваційних підприємств шляхом формування спеціалізованого інноваційного відділу – Департаменту інноваційного розвитку. Для підприємств, в яких, інноваційна діяльність ведеться постійно, але не має цілеспрямованого характеру та відділу, який займається і несе відповідальність за здійснення інноваційної діяльності ввести відділ, який безпосередньо буде займатися інноваційною діяльністю і буде підпорядковуватися вищому керівництву підприємства. Для підприємств, що мають незначні масштаби та недостатні можливості для здійснення систематичної інноваційної діяльності – введення штатної посади менеджера з інноваційної діяльності.

В якості функціональних обов'язків суб'єктів управління інноваційною діяльністю підприємства пропонується закріпити: реєстрацію ідей і розробок в єдиній базі даних (формування інформаційної бази інноваційної діяльності), формування внутрішньої нормативної бази інноваційної діяльності, розробку бюджету і інноваційної програми розвитку підприємства, реалізацію та контроль за виконанням інноваційної програми.

Визначено основні напрями інноваційної діяльності для підприємств, функціонуючих в досліджуваних галузях харчової промисловості, а саме: в м'ясопереробній галузі – виробництво спеціалізованих м'ясних продуктів для дітей різних вікових груп (дітей дошкільного, шкільного віку), підвищення якості та комплексне використання сировини; в молочній галузі – створення єдиного відтворювального циклу за ланками виробництва, впровадження більш прогресивних технологій, які скорочують період переробки і виробництва продукції та зменшують енерго- та матеріаломісткість продукції.

Висновки. Загалом інноваційна діяльність у харчовій промисловості України позначається нестабільністю, недостатньою збалансованістю фінансових джерел, відсутністю чітко визначених пріоритетів та вимагає впровадження державно-приватно партнерських заходів.

Література

1. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність»: Від 1.12.1998 р. № 284-XIV // Економіка АПК, 1999. – №2 – С. 66-68.
2. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.
3. Микитюк П. П. Інноваційна діяльність: навч. посібник / П. П. Микитюк – К.: Центр учбової літератури, 2009. – С. 112–117.

ІННОВАЦІЇ

4. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Статистичний збірник – К.: ДП «Інформаційно-видавничий центр Держстату України», 2011. – 282 с.
5. Поддєрьогін А. М. Інновації та їх фінансове забезпечення в харчовій промисловості України / А. М. Поддєрьогін, А. В. Корнилюк // Фінанси України. – 2009. – № 11. – С. 94–100.
6. Реструктуризація промисловості України у процесі посткризового відновлення. / [за редакцією к. е. н., с. н. с., за-сп. економіста України Я. А. Жаліла]. - К.: НІСД, 2011. - 54 с.
7. Статистичний збірник «Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2011 році» [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
8. Стратегія інноваційного розвитку України на 2011-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів: матеріали парламентських слухань у ВРУ 17.06.2010. [Електронний ресурс] / [за заг. ред. проф. В. І. Полохала]. – К.: Парламентське видання, 2010. – с. 628. – Режим доступу: <http://kno.rada.gov.ua>.
9. Товста Т. Л. Інноваційна активність діяльності підприємств харчової промисловості [Електронний ресурс] / Т. Л. Товста // Вісник національного університету «Львівська політехніка». – 2009. – № 628. – 327 с. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/VNULP/Ekonomika/2009_628/51.pdf.
10. Харчова промисловість України [Електронний ресурс] // Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Харчова_промисловість_України
11. Якимчук Т. В. Стан і перспективи розвитку підприємств харчової промисловості України / Т. В. Якимчук // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 4(106). – С. 162–168.

References

1. Zakon Ukrainy «Pro naukovu i naukovo-tekhnichnu diialnist»: Vid 1.12.1998 r. # 284-XIV [The law of Ukraine "On scientific and scientific-technical activity": from 01.12.1998 #284-XIV]. (1999). *Ekonomika APK - Economy of Agriculture*, 2, 66-68 [in Ukrainian].
2. Derzhavnyi komitet statystyky Ukrainy [State Statistics Committee of Ukraine]. (n.d.). www.ukrstat.gov.ua Retrieved from: www.ukrstat.gov.ua. [in Ukrainian].
3. Mykytiuk, P. P. (2009). *Innovatsiina diialnist: navch. posibnyk [Innovative activity: tutorial]*. Kyiv: Center of educational literature [in Ukrainian].
4. State Statistics of Ukraine (2011). *Naukova ta innovatsiina diialnist v Ukraini. Statystychnyi zbirnyk [Scientific and Innovation activity in Ukraine. Statistical Yearbook]*. Kyiv: Informational and Publishing Center of the State Statistics of Ukraine [in Ukrainian].
5. Poddierohin, A. M., & Kornilyuk, A. V. (2009). Innovatsii ta yikh finansove zabezpechennia v kharchovii promyslovosti Ukrainy [Innovations and their financial security in the food industry of Ukraine]. *Finansy Ukrainy - Finance of Ukraine*, 11, 94–100 [in Ukrainian].
6. Zhalila, Ya. A. (Ed). (2011). *Restrukturyzatsiia promyslovosti Ukrainy u protsesi postkryzovoho vidnovlennia. [Restructuring of industry of Ukraine in the process of post-crisis recovery]*. Kyiv: NISD [in Ukrainian].
7. State Statistic Service of Ukraine (2011). *Statystychnyi zbirnyk «Naukova ta innovatsiina diialnist v Ukraini u 2011 rotsi» [Statistical Yearbook "Scientific and Innovational activity in Ukraine in 2011"]*. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua>. [in Ukrainian].
8. Polokhala, V. I. (2010). Ctratehiia innovatsiinoho rozvytku Ukrainy na 2011-2020 roky v umovakh hlobalizatsiinykh vyklykiv: materialy parlamentskykh slukhan u VRU 17.06.2010. [The strategy of innovative development of Ukraine for 2011-2020 in the conditions of globalizational challenges: materials of parliamentary hearings in Supreme Council of Ukraine 17.06.2010]. Kyiv: Parliamentary editions. Retrieved from: <http://kno.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
9. Tovsta, T. L. (2009). Innovatsiina aktyvnist diialnosti pidpriemstv kharchovoi promyslovosti [Innovation activity of work of food industry enterprises]. *Visnyk natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnik» - Bulletin of the National University "Lviv Polytechnic"*, 628, 327. Retrieved from: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/VNULP/Ekonomika/2009_628/51.pdf. [in Ukrainian].
10. Kharchova promyslovist Ukrainy [Food industry of Ukraine]. (n.d.). [uk.wikipedia.org](http://uk.wikipedia.org/wiki/Kharchova_promyslovist_Ukrainy) Retrieved from: http://uk.wikipedia.org/wiki/Kharchova_promyslovist_Ukrainy [in Ukrainian].
11. Yakymchuk, T. V. (2010). Stan i perspektyvy rozvytku pidpriemstv kharchovoi promyslovosti Ukrainy [State and prospects for the development of the food industry enterprises of Ukraine]. *Aktualni problemy ekonomiky - Actual problems of economy*, 4(106), 162–168. [in Ukrainian].

Надійшла 20.03.2015